

Ideetje ...?

Jan van Oudheusden

Opa's opa en andere P.O.'s

Lang geleden, toen de tweede fase nog niet bestond, en het vak geschiedenis nog een keuzevak was van drie of vier wekelijkse lesuren, vormde de eindexamenscriptie in klas 6-vwo hét paradepaardje van de geschiedenisdocent.

Persoonlijk beschouwde ik die scriptie als de ultieme test voor mijn leerlingen, en ik hoopte dat er iets van de vonk zou overslaan die ik me uit mijn eigen studietijd herinnerde, de kick van de jonge onderzoeker die zich verdiept in zijn bronnen en voor wie zich vervolgens allerlei nieuwe inzichten en kennisvelden openbaren.

Nederland in 1900: leerplicht, aardappelen rooien en beginnende electrificatie.

Iedere examenkandidaat mocht destijds kiezen uit een waslijst van vele honderden kansrijke onderwerpen, om zich vervolgens binnen een strak tijdschema te verdiepen in de literatuur rond het naar persoonlijke smaak en voorkeur gekozen onderwerp. Kritische literatuurvergelijking was het doel, gekruid met een eigen visie.

Januari was gewoonlijk de oogstmaand. Dan pilde mijn schooltas uit van te corrigeren scripties, de meeste tussen de twintig en dertig pagina's dik. Bij mij op zolder staat nog wel een metertje aan werkstukken, vele ervan fraai geïllustreerd, over de meest uiteenlopende onderwerpen, van Toet-Anch-Amon tot de oorlog in Bosnië.

De kwaliteit was sterk wisselend. Een nooit onderzocht maar vaststaand gegeven was, dat de beste scripties geschreven werden door leerlingen die toch altijd al de hoogste cijfers scoorden, en omgekeerd.

Verandering van smaak

Met de intrede van de tweede fase verdween de geschiedenis-eind-examenscriptie-oude stijl. De aandacht van de schoolbeleidsmakers richtte zich op het vakoverstijgende profielwerkstuk, dat een meesterproef moest worden waarin leerlingen alle vaardigheden konden botvieren die het studiehuis hun had bijgebracht. Op mijn school is daarvoor tegenwoordig een ingewikkeld traject uitgezet van een half jaar, vervat in een draaiboek met zes verschillende stappen en maar liefst vier beoordelingsmomenten. Merkwaardig is, dat het profielwerkstuk niet eens met een cijfer mag worden beoordeeld, maar met een van de drie kwalificaties 'onvoldoende', 'voldoende' of 'goed'.

Een andere nieuwigheid waar de tweede fase-ontwerpers mee op de proppen kwamen, was de praktische opdracht, voor elk examenvak (minstens) één. Een werkstuk dat in de eindbeoordeling aanvankelijk voor dertig, en later voor twintig procent zou meetellen, naast de overige schoolexamencijfers.

Voor het vak geschiedenis-1 in het gemeenschappelijk deel (klas 4-vwo) zoek ik voor de praktische opdracht mijn heil al enkele jaren in de speel-

film over een twintigste-eeuws historisch onderwerp. Aan elk tweetal leerlingen verstrek ik de opdracht om na te gaan in hoeverre de beelden van een bepaalde speelfilm met de historische realiteit overeenkomen. Zie hierover het artikel 'Speelfilm en praktische opdrachten' in *Kleio* jrg. 41 (2000) nr. 6, 20-23.

Om te voorkomen dat leerlingen tweemaal hetzelfde kunstje uit zouden halen, moest ik voor het vak geschiedenis-2 in het profieldeel wel iets nieuws verzinnen. De praktische opdracht geschiedenis-2 wordt bij ons verstrekt in het tweede trimester van klas 5-vwo.

Na veel praten en piekeren kwam er een vijftal keuzemenu's uit de bus, op grond van enkele gerijpte ideeën.

Een kaart met vijf keuzemenu's

Het eerste idee op de menukaart werd me aan de hand gedaan door een muzikminnende leerlinge. Zij had *Ouverture 1812* van Tsjajkovski beluisterd, en vroeg zich af of zij in het kader van het vak geschiedenis de historische achtergrond van dit muziekstuk kon onderzoeken. Ja dus, en het resultaat was een prima werkstuk, waar elke docent van zou watertanden. Opera's als *Nabucco* en musicals als *Miss Saigon* leverden eveneens juweeltjes op. Het concept bleek uitvoerbaar: biografieën van componisten staan in elke bibliotheek, en literatuur over onderwerpen als de napoleontische tijd, het oude Mesopotamië of de Vietnam-oorlog is meestal ook gemakkelijk te vinden. Helaas is de spoeling van liefhebbers klassieke muziek onder leerlingen nogal dun, zodat er jaarlijks maar een of twee van hen voor dit gerecht kiezen.

Het tweede menu is afgeleid van een van mijn persoonlijke liefhebberijen: het rondleiden of rondgeleid worden door historische stadscentra. De bedoeling is dat de leerling zelf een rondleiding samenstelt door een aantrekkelijk historisch stadje met minstens vijf gebouwen van belang, in de onmiddellijke omgeving van Waalwijk, waar mijn school is gevestigd. Dit menu is al diverse malen met succes beproefd, maar sommige leerlingen kozen voor een stad buiten de enge actieradius van Midden-Brabant, tot aan Boedapest en Istanbul toe.

Indien een leerling een persoonlijke band met zo'n stad heeft, is succes doorgaans al bijna gegarandeerd. Essentieel is dat de 'grote' geschiedenis concreet zichtbaar wordt aan de hand van het lokale, zoals de stadswallen van Den Bosch herinneren aan de Tachtigjarige Oorlog. Het nadeel is, dat na enkele jaren de meest voordehandliggende stadjes – zoals het vestingstadje Heusden – danig zijn afgegraasd.

Het derde idee op de menukaart was, om genealogisch onderzoek te laten verrichten. Het idee is afkomstig van een artikel dat zo'n vijftien jaar geleden in het blad *Reflector* stond onder de titel 'Zoek het vlees bij de botten': ga aan de hand van allerlei geschreven en ongeschreven bronnen na hoe het leven van een van je eigen betovergrootouders eruit heeft gezien.

Bij het formuleren van deze opdracht kon ik de verleiding niet weerstaan om voor de titel leentjebuurt te spelen bij een oud tv-programma van de VPRO voor jongeren met interesse in geschiedenis, *Wie was je opa's opa, opa?* Diverse leerlingen hebben de afgelopen twee jaren dit gerecht bereid en opgediend, met zeer uiteenlopende resultaten. Het hing sterk af van de keuze. Was opa's opa burgemeester geweest of kamerlid, dan vormde die een dankbaarder studieobject dan andere voorouders, zoals eenvoudige arbeiders, boeren of handwerkslieden, hoewel die laatste categorieën ook staaltjes van sociale geschiedenis opleverden. In elk geval raakt deze opdracht naar mijn gevoel de essentie van het vak geschiedenis: de jonge generatie die zich verdiept in hoe het leven vroeger was, aan de hand van getuigenissen van de eigen voorouders, en die daardoor het eigen waardenpatroon relateert.

De vierde keuze is de politiek. Het trof, dat er zowel in 2002 als in 2003 in Nederland Kamerverkiezingen plaatsvonden, met als logisch bijeffect een verhoogde politieke activiteit en dito belangstelling bij veel leerlingen. De geschiedenis van een politieke partij naar eigen keuze, haar ideologie, verworvenheden, plannen: het past geheel binnen ons schoolvak, dat immers nog altijd officieel 'Geschiedenis en staatsinrichting' heet. Wel dient de leerling ernstig

OP ONDERZOEK IN DE ARCHIEVEN

gewaarschuwd te worden voor het klakkeloos en kritiekloos overschrijven van gedetailleerde partijprogramma's.

De vijfde en laatste keuzemogelijkheid is een typische restcategorie. Het is een escape-mogelijkheid voor leerlingen die zich door geen van de menu's A t/m D aangesproken voelen.

Het bleek niet moeilijk op grond van de behandelde hoofdstukken uit onze methode *Pharos* lijstjes te maken van min of meer klassieke eindexamenonderwerpen. Ook in deze categorie worden vaak prima werkstukken afgeleverd.

In de handleiding voor de leerlingen geef ik nauwkeurig de eisen die gesteld worden en de stappen die moeten worden gezet. Natuurlijk moeten de leerlingen de typische geschiedenis-vaardigheden toepassen, zoals oorzaak-gevolg-relaties en continuïteit-discontinuïteit. De verschillende methodes gaan hier in de docentenhandleiding wel op in. Zelf verwijs ik hiervoor naar de bijlage 'Benaderingswijzer' van de methode *Pharos*. Voor de leerlingen heb ik ze kort samengevat. Een goede indeling en fraaie compositie vind ik daarnaast eveneens van groot belang, net als de leesbaarheid, het vermijden van boekentaal, en trefzekere, functionele illustraties. Voor dat alles kunnen leerlingen punten verdienen.

Ten slotte

Het spreekt vanzelf dat de resultaten die mijn leerlingen de afgelopen twee jaar hebben geboekt met deze praktische opdrachten, net zo sterk varieerden als indertijd, in de oude opzet van vóór de tweede fase. We weten allemaal welke factoren een ideaal resultaat in de weg staan. Problemen met de samenwerking, overschrijverij, gebrekkige beschikbaarheid van relevante literatuur, en vooral de vaak kritiekloze downloaderij van allerhande internetsites, rijp en groen.

De vakgedreven docent zal vaak ootmoedig over zijn hart moeten strijken, en herhaaldelijk zijn voorraad 'clementie' moeten aanspreken. Hij zal moeite moeten doen om tussen al dit soort tekenen van verkeerde werkwijzen en methoden toch ook de positieve elementen te ontdekken: zoals het feit dat de loutere kennismaking met welk historisch onderwerp dan ook voor menige leerling

Ik moet van tevoren eerlijk bekennen dat ik dit hele genealogische onderzoek een beetje had onderschat. En ik moet ook bekennen dat ik het zelfs even had overschat, want met dit onderwerp kun je ineens heel ver komen, of totaal niets wijzer worden.

Het is nu eenmaal niet eenvoudig om het verleden weer op te rakelen, als er alleen maar wat aktes en verhalen voor handen zijn. Maar eenmaal met deze middelen, kon ik een vrij goed beeld schetsen van de leefsituatie van mijn betovergrootvader Ludovicus Smeulders, als hoofdpersoon van dit genealogisch onderzoek.

Voor de gegevens, die op akten te vinden waren (geboorte, sterfte, huwelijk en familiekaarten), moest ik naar het gemeente-archief van Tilburg en Oisterwijk. In het laatst genoemde archief bevonden zich de akten van verschillende gemeenten, zo ook gemeente Loon op Zand. De familie van mijn vader kwam immers uit Tilburg, terwijl die van mijn moeder uit Kaatsheuvel kwam.

De eerste keren verliep mijn onderzoek langzaam, want ik kon de gebruikte methoden nog niet goed toepassen. Naarmate ik meer met het materiaal werkte, lukte het me beter om snel de gewenste informatie te vinden. Ik had in Oisterwijk al wat meer aanknopingspunten, omdat er nog bidprentjes bewaard waren gebleven binnen de familie. Dit had ik helaas niet in Tilburg. Wel lukte het goed om via een geboortedatum een huwelijksakte te zoeken met een familiekaart waar om de 10 jaar de familie werd bijgewerkt. Zaken zoals familie-uitbreidingen en verhuizingen werden daar van tijd tot tijd ingevuld of doorgestreept. Met een beetje geluk stond daar dan ook een sterftedatum bij, maar dat was meestal niet het geval, dus moesten de sterfteboeken geraadpleegd worden.

Terwijl ik veel tijd in de archieven doorbracht, moest de geschiedenis van mijn betovergrootvader nog in een relevant kader geplaatst worden, de sociale situatie van Tilburg omstreeks de 19e eeuw.

Natuurlijk werd de gevonden informatie aangevuld met eigen verhalen in de familie, zodat ook voor mij het onderwerp steeds interessanter werd.

Als laatste schakelde ik de hulp in van mijn oom Louis Smeulders en mijn oudtante, zus van mijn reeds overleden opa. Samen met hen heb ik het leven in de 19e eeuw besproken, dat achteraf gezien niet veel slechter was dan het leefpatroon in de eerste helft van de 20e eeuw. Op dit moment heb ik nog niet alle gegevens, want het blijft natuurlijk gissen en vooral zoeken tussen alle gegevens die de archieven rijk is. Verder verschilt ook vaak de kwaliteit van bijvoorbeeld papier en inkt, zodat vaak belangrijke gegevens niet te lezen zijn, of zelfs ontbreken op akten.

Toch acht ik mijn gegevens betrouwbaar genoeg om een aardig beeld te kunnen schetsen van het leven van mijn betovergrootouders in Tilburg omstreeks 1850-1900.

al een eye-opener betekent, en dat de opgedane ervaringen met onderwerpkeuze, speurwerk, bronnenkritiek, compositie, stijl, indeling en afwerking de leerling wellicht wat verder hebben geholpen om de kunst van het schriftelijk rapporteren onder de knie te krijgen.

Ik hoop dat ik collega's die de handleiding lezen van dienst ben met het aangeven van de mogelijkheden die wij op mijn school uitproberen, en dat zij zich op hun beurt uitgedaagd voelen de *Kleio*-lezers deelgenoot te maken van hun eigen ideeën. Deze handleiding, die ik in de afgelopen maand november aan de leerlingen heb verstrekt, is beslist voor verbetering vatbaar, en ik sta dan ook van harte open voor opmerkingen en vermaningen.

Kwartieren in Tilburg...

Een wever in "de Wolstad"

Uit het onderzoek van Esther Smeulders.

1. In de periode november 2002 tot februari 2003 moet elke leerling in het kader van het vak geschiedenis-2 (profieldeel) een praktische opdracht uitvoeren. Bij voorkeur in tweetallen. Je kunt kiezen uit de volgende menu's: A t/m E

A. *Geschiedenis, daar zit muziek in; muziek, daar zit geschiedenis in*

Diverse componisten schreven bepaalde werken onder inspiratie van een concrete historische gebeurtenis (bijvoorbeeld: Tsjajkovski's *Ouverture 1812*; Verdi's *Nabucco* of *Aïda*; musicals als *Les Misérables*, *Elizabeth* of *Miss Saigon*). Het moet wel om een echte gebeurtenis (of cultuur) gaan, niet om een fantasieverhaal.

Luister naar een zelf uitgekozen muziekstuk (concert, opera, musical), en zoek vervolgens alle mogelijke gegevens bij elkaar over:

- de componist en de stroming waarin hij past, en de nationale cultuur waarin hij wortelt;
- het hoe en waarom van het totstandkomen van juist deze compositie/opera en wat het bijzondere ervan was;
- de historische realiteit van de gebeurtenis die de componist inspireerde.

n.b. In de schoolbibliotheek bevindt zich een reeks monografieën over beroemde componisten

B. *Gids in een historische stad*

De rijke en bewogen geschiedenis van historische steden in de omgeving (zoals Heusden, Woudrichem, Den Bosch, Geertruidenberg, Breda) is nog af te lezen aan oude panden, kerken, visafslagen, havens, stadswallen, standbeelden, oude straatjes ...

Opdracht: Kies zo'n stad(je) uit. Stel een 'rondleiding' samen (bijvoorbeeld voor familie/verwanten) langs de voornaamste historische locaties – minstens vijf – waarin jij als amateur-stadsgids aan je gezelschap de nodige uitleg verschaft. Maak bij elke locatie foto's; en vooral zoek achtergrondinformatie uit boeken en tijdschriftartikelen (bijvoorbeeld: de Heusdense stadswallen brengen je naar de beginfase van de Tachtigjarige Oorlog).

Het eindproduct kan de vorm krijgen van een handzaam geïllustreerd boekje, dat begint met een kort historisch overzicht van de hele geschiedenis van het stadje, en vervolgens de route met de locaties. Natuurlijk moet je ter plaatse de sfeer gaan opsnuiven!

n.b. Voor grotere steden als Den Bosch en Breda bestaat de fraaie serie *Ach Lieve Tijd*.

C. *Wie was je opa's opa?*

Genealogie is een speurtocht naar je eigen wortels. Waar kom ik vandaan, wat deden mijn voorouders? Dit is een opdracht voor stamboomvorsers, die willen kijken wat voor levens er schuilgaan achter de lijstjes jaartallen van geboorte, huwelijk en sterven in de familie.

N.b. deze opdracht moet individueel!

1. Je moet beginnen met een kwartierstaat. Begin bij jezelf en je ouders, dan je vier grootouders, dan je acht overgrootouders en dan je zestien betovergrootouders. Je krijgt zo een (omgekeerde) piramide van 31 namen. Het is niet de bedoeling alle geboorte- en sterftedata te achterhalen; maar zorg er wel voor dat je een van je (bet)overgrootouders met jaartallen te pakken hebt. Vraag om informatie bij familieleden, grootouders, oudooms die bidprentjes hebben bewaard of zoek oude foto's of plakboeken. Het gemeentearchief in je woonplaats kan je helpen, eventueel ook het Rijksarchief in Noord-Brabant, in de citadel van Den Bosch (bellen voor een afspraak).

2. Vervolgens kies je één van de zestien betovergrootouders: bijvoorbeeld je opa's opa. Verzamel over die persoon zoveel mogelijk persoonlijke gegevens: het vlees bij de botten.

- a. Stel eerst een aantal scherpomlijnde vragen over werk, woning, geloof, karakter, uiterlijk, huwelijk, hobby's, politieke voorkeur etcetera van je hoofdpersoon.
- b. Raadpleeg zo mogelijk ook mondelinge bronnen. Herinnert jouw opa (of oma, of oudoom of oudtante) zich zijn (haar) grootvader (grootmoeder), jouw hoofdpersoon nog? Dan heb je al een spoor. Als deze manier van oral history kans op succes heeft, dan moet je een serieus interview afnemen, op grond van vooraf opgestelde vragen, en met behulp van een taperecorder.
- c. Was opa's opa actief lid van een kerkkoor of zangvereniging, wandelclub, gemeenteraad, schoolbestuur ...? Had hij een eigen zaak? Is daarvan nog archiefmateriaal over?

Probeer naast geschreven berichten foto's te vinden, maar ook dingen als: grafsteen, nog bestaand woonhuis, woonstraat, monumenten.... en wat je nog meer kunt verzinnen.

3. Schets de toenmalige woonplaats en maatschappij waarin je voorouder opgroeide. Bekijk die van alle kanten; politiek, sociaal-economisch, cultureel-mentaal. Bijvoorbeeld: wie genoten kiesrecht, was daar strijd om? Welke groeperingen kwamen toen op? Wie vormden de regering? Hoe waren toen de verbindingen (spoor), waarvan leefden de mensen in die streek en in Nederland in het algemeen? (Opkomende industrie naast handel en landbouw.)

Hoe was het godsdienstig leven in die streek (en in Nederland), welke manieren van vrijetijdsbesteding waren in zwang, hoe verliep het gezinsleven?

Maar je moet nog veel méér vragen stellen!

Het antwoord vind je in enkele van de vele boeken over Nederland rond 1900, bijvoorbeeld:

A.F. Manning en P.W. Klein, *Nederland rond 1900* (Amsterdam 1993).

4. Sluit je verhaal af met een kort verslag van het verloop van je onderzoek. Hoeveel van je vraagstelling (zie hierboven, 2a en 3) heb je kunnen beantwoorden, en is er nu een eindconclusie mogelijk over wat voor leven de door jou gekozen persoon heeft geleid? (Arm/rijk, (on)gelukkig, stilletjes/opvallend, en waarom vind je dat?)

Een zorgvuldige vormgeving is van belang. Rangschik de hoofdstukken 1 t/m 4 (en eventuele paragrafen) logisch. Zorg voor functioneel illustratiemateriaal: niet alleen familiekiekjes, maar ook kaartjes, foto's van oude ansichten (gebouwen, straatgezichten, vrijetijdsbesteding, vervoermiddelen, mode...).

Denk aan: eigen stijl, boeken juist citeren, geschikte omslag, originele titel, enzovoort.

D. Politieke partijen ... zo ver en zo dichtbij ...

Een onderzoek naar de aard, programmapunten en doelstellingen van een of meer politieke partijen in ons land.

Richtvragen kunnen zijn:

- Wanneer werd de partij opgericht, en wat was daarvan de verklarende achtergrond?
- Welke idealen en concrete doelstellingen huldigden de partijgenoten?
- Op welke groep(en) onder de kiezers oefende (en oefent) de partij aantrekkingskracht uit en waarom?
- Heeft de partij deel uitgemaakt van een of meer kabinetten, en in die periode(s) iets van de doelstellingen kunnen realiseren?

- Heeft de partij toen zij deel uitmaakte van de oppositie iets voor elkaar gekregen (bijvoorbeeld in de vorm van initiatief-wetsvoorstellen)?
- Hoe bereidde de partij zich voor op de Tweede-Kamerverkiezingen?
Denk hierbij aan het verkiezingsprogramma, de kandidatenlijst en de propaganda.
- Wat zou zij naar jouw verwachting kunnen realiseren in de komende kabinetsperiode?

E. In het licht van PHAROS ... (je schoolboek)

Kies zelf een thema in het verlengde van een van de hoofdstukken geschiedenis-2 van vorig jaar of dit jaar zoals:

KLASSIEK OF KOPIE: Akropolis, gebouwen in het oude Rome, Byzantijnse kunst, gotiek, renaissance-kunst, neo-classicisme.

FEESTCULTUUR/VOLKSCULTUUR: middeleeuws kloosterleven, Jeroen Bosch, Breughel, hoe ons land calvinistisch werd, de vormgeving van het dagelijks leven, beschavingsoffensieven 19e eeuw, nationale feesten.

HET RIJK VAN HET MIDDEN: maatschappij in het Chinese keizerrijk, China en het Westen, Bokseropstand, Sun-Yat-sen, China onder Mao.

ALLE HENS AAN DEK: Moedernegotie, VOC, walvisvaart, boeren in Gouden Eeuw, Willem I en NHM, Cultuurstelsel, industrialisatie 19e eeuw, sociale vraagstuk 19e eeuw.

EENHEID EN SCHEIDING: Josef II, patriotten, Bataafse Republiek, Lodewijk Napoleon, Willem I en Verenigd Koninkrijk, Belgische Opstand 1830, Conscience en Vlaams bewustzijn, vergelijking Belgisch Kongo met Ned.-Indië, WO I en Vlaams activisme, taalkwestie in België, koningskwestie.

OOSTENRIJK: Schönbrunn, Maria Theresia, Wener Congres, Metternich, revolutiejaar 1848, Franz Josef, nationaliteitsvraagstuk.

HET MIDDEN-OOSTEN: Arabische cultuur, Ottomaanse rijk, Modern Imperialisme, Zionisme, Gallipoli, Lawrence of Arabia, Mandaatregeling, geboorte Saoedi-Arabië, geboorte Israël, Nasser, een van de oorlogen, Arafat.

Maak een opzet met een duidelijke vraagstelling, en schrijf op grond daarvan een leesbare scriptie.

2. Eisen die gesteld worden aan deze praktische opdracht:

- aantal woorden: rond de 2500-3000
- te besteden tijd: 20 sluisjes per persoon, uit te smeren over een beperkt aantal weken: dus meteen starten!
- aantoonbaar gebruik maken van de richtlijnen in je schoolboek (bij *Pharos* is dat de Benaderingswijzer)
- inhoudelijk correcte en consistente info (voornaamste criterium)
- uiterlijke presentatie en opbouw
- bij samenwerking in groepen van twee: nauwkeurige verslaglegging in een logboek: 'wie deed wat wanneer'?

De P.O. telt voor 20% mee in het eindcijfer van het SE!!!!

Het eindresultaat wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- *inhoud* (is die waarheidsgetrouw, relevant, volledig?) – 50 pnt. maximaal
- *moeilijkheidsgraad onderwerp* – 10
- *indeling, opbouw van het betoog* – 10
- *de mate waarin de vaardigheden* (uit de benaderingswijzer van *Pharos*) *aantoonbaar zijn toegepast* – 10
- *de manier waarop de vraagstelling aan het slot van het werkstuk wordt beantwoord* – 10
- *afwerking en uiterlijke verzorging* – 10

Totaal aantal te behalen punten: 100; delen door 10

3. Algemene richtlijnen bij het maken van de opdracht

tijdschema:

week 1-2	onderwerpkeuze
week 3	opzet en vraagstelling opstellen
week 4	vraagstelling door docent laten beoordelen; literatuur zoeken
week 5-6	inlezen en notities maken
week 7	begin met compositie werkstuk
week 8	voortgezette compositie
week 9	uiterlijke vormgeving
week 10	laatste finesses aanbrengen
week 11	INLEVEREN

inlezen en notities maken:

Laat je leiden door je eigen vraagstelling. Noteer alleen die gegevens, die een (deel van een) antwoord geven. Maak voor jezelf korte aantekeningen.

* Werk vanaf het begin op de computer! Zorg voor goede back-ups, zodat niets verloren gaat.

* Literatuur dient kritisch gelezen te worden en

niet klakkeloos als waarheid geaccepteerd te worden! *Overschrijverij is onkritisch en dus fout!!* Doe of je schrijft voor de geïnteresseerde leek, bijvoorbeeld een familielid. Gebruik eigen woorden. Eenvoudig en helder taalgebruik is altijd het beste. *Schrijf nooit iets op wat je zelf niet begrijpt.*

* Maak een goede indeling in hoofdstukken en paragrafen. Die is vrij gemakkelijk af te leiden van je vraagstelling! Maak binnen de paragrafen een indeling in alinea's.

* Vergeet niet om *functionele illustraties* op te nemen. Die moeten je betoog ondersteunen. Illustraties van bijschriften voorzien.

compositie en afwerking:

* Pagina's enkelzijdig uitdraaien. Op de linkerpagina's kunnen eventueel grote illustraties komen. Kleinere illustraties kunnen ook tussen de tekst geplaatst worden, die dan automatisch langer wordt.

* Besteed aandacht aan taalgebruik (geen kromme zinnen en spelfouten, wel logica ; gebruik de spellingscontrole.

* Omslag. Hierop een illustratie, de titel met ondertitel; je naam en de datum. Verzin een leuke/originele titel! Let wel: de titel mag niet méér beloven dan de inhoud te bieden heeft.

* Titelpagina: nog eens titel en ondertitel en naam/datum

* Voorwoord waarin je je keuze voor het onderwerp motiveert, de gang van je onderzoek met beperkingen en eventuele voetangels en klemmen vermeldt en personen bedankt die je ergens mee geholpen hebben.

* Overzichtelijke inhoudsopgave met paginanummers.

* Genummerde hoofdstukken, liefst met titels. Eerst een inleiding, waarin je vraagstelling wordt uitgelegd.

Enkele hoofdstukken met het betoog /de beschrijving; het eigenlijke verhaal dus.

Laatste hoofdstuk met een samenvatting en je belangrijkste conclusies. Die conclusies moeten uit het gelezene/beschrevene voortkomen, maar bevatten ook een element van een eigen oordeel, dat desgewenst nog eens apart wordt toegelicht. *Zonder eigen visie is een werkstuk zouteloos.*

* Literatuurlijst. Inclusief encyclopedieën, andere naslagwerken en media zoals internet-sites. Citeer elk boek op de correcte wijze: auteursnaam met voorletters, titel (cursief) plaats van uitgave – jaar van uitgave. Elke internetbron apart vermelden.

* Maak een werkverslag, in de vorm van een logboek: wie deed wat wanneer?